

Skeppare vid 17 år

Ur en Råbäckspojkes liv.

Meddelare: Isidor Andersson, f. 1899 vid Råbäcks hamn, m.fl.

Fadern Karl Andersson var född på Sågersta vid kvarnen 1865. Hans far mjölnaren sysslade mycket med fiske, barnen hölls mycket på sjön, och Karl hade som liten pojke fått ro till Lidköping med systemen Tilda – de var 8 och 13 år då – för att sälja körsbär och tagit sig hem i tjock dimma med hjälp av en kompass. Pojken gick upp i Sågersta och vallade kor åt fadern och täljde båtar i trä.

En dag, när han var 13 år och gick och längtade till sjöss, kom en skeppare, som hade blivit utan besättningsman – de var bara två man på båtarna i regel = skepparen och hans besättningsman. Sjöfolket brukade gå upp och skaffa sig mjölk o.d. i gårdar och torp. Skepparen bad nu Karl att följa med på en tur upp till Sjötorp, 3 mil norr om Mariestad, där slussarna börjar vid Göta Kanal. Pojken följde glad med. Men vinden mojnade, så att de inte kom fram som beräknat var utan måste söka nödhamn vid Björkkullen, utanför yttersta spetsen av Österäng. Där tog de fast = ankrade. Detta hade skepparen inte beräknat. Vid Björkkullen var trakten obedd och oländig, och sjöfararna hade inte mat med sig. Skepparen hade inte heller rökverk, och det var för honom så kännbart, att han skar sönder sin rökpipa och tuggade på flisorna i brist på tobak.

Men så blev det vind igen, och de hamnade vid Sjötorp. Pojken Karl skulle enligt överenskommelsen inte följa med längre utan tog avsked. Han fick 3 kr i lön av skepparen.

Det var 7 mil till hemmet vid Råbäcks hamn, men en Göta-kanalångare skulle gå från Mariestad till Hellekis, där det fanns hamn. Gossen gick de tre milen till Mariestad, men då hade ångaren redan avgått – ”han var i prickerna”. Järnväg fanns inte där då. Bara landsvägen återstod. Men pojken beslöt att handla i Mariestad för sin lön, de första pengar han förtjänat. Han köpte ett vitt skjorttyg med små röda prickar! Med detta gav han sig av mot hemmet – fyra mil återstod; ”Å ja va ändå hemma innan solen gick ner!” berättade han på gamla dar. När han kom så långt som till Årnäs, var han trött och fann vägen lång. Fötterna var ömma. Då tog gossen av sig stövlarna och gick resten av vägen, nära två mil, barfota. Men nästa dag efter denna sjumilavandring, fick han hålla sig stilla!

Vid 15 års ålder följde han en svåger, som seglade med kalk på en slup med en mast. De seglade bl.a. till Bohuslän, Kavlanda, där skepparen hade sina föräldrar. Besättningen = pojken fick bo i skansen, ett kyffe i fören, där det fanns råttor. Karl tog råttor i sitt skrin som i en råttfälla. De hade en enkel spis på båten, troligen öppen spis, ty det var vanligt på båtarna förr.

En gång hade de lastat av kalk i Göteborg och fick som ny last pudrett = sopor, kalk och gödsel blandat till böndernas tjänst. Men sådan last tog de aldrig mera – det var förfärligt. De måste ha alla luckor öppna.

Ett par år seglade gossen med svågern, men vid 17 års ålder blev han sin egen. Han seglade en slup med en äldre man Hilde från Göta Älv som besättningsman, men sjuttonåringen var skeppare och förde befälet. Han seglade med kalk mest på Väneren, bl.a. till Liljedals glasbruk vid Nordskarven mellan Karlstad och Säffle. På hemvägen kunde de ibland ha slupen tom, men ibland tog de in bräder i Värmland. I lyckligaste fall kunde den färden gå på tre dagar.

Livet på en slup

Meddelare: Karl Andersson, f. 1865 i Sågersta kvarn, Råbäck. Jfr sonen Isidors skildring ovan.

Karl Andersson gick på allvar till sjöss vid 14 år för att lasta kalk från Råbäcks hamn. De gick med slup (enmastad segelskuta) till Karlstad och Kristinehamn. Färden kunde ta 14 dagar fram och tillbaka. En Göteborgsfärd kunde ta tre veckor och mera. Det var en skeppare, som förde båten med endast en besättningsman, som vanligen var en ung pojke.

Lönen för denne var omkring 15 kr i månaden, och då måste han hålla sig maten själv. Mat måste man föra med sig för hela seglatsen. Lönen ökades kanske småningom. I skansen under däck fanns det en liten öppen spis, och vid sidan i skansen fanns det små kojor. Mathållningen bestod mest av kaffe, potater och ärter. Intet fick man in natura. Man hade en brandring att sätta panna på eller både liten gryta och kaffekokare på tre ben.

Vid 18 års ålder blev Karl Andersson enligt egen uppgift skeppare på en slup, tillhörig baron Carl Klingspor.

Den unge skepparen hade då en litet äldre besättningsman. Sedan köpte baron Klingspor en turistbåt, och Karl Andersson blev förste man under kaptenen. Båten gick Sunnanå-Karlstad-Kristinehamn-Råbäck-Lidköping-Läckö, om någon ville dit. Den hette ”Kinnekulle” och låg om vintern i Göteborg.

Förut hade de en båt med namnet Råbäck. Den tog passagerare och post. Karl Andersson hade 50 kr i månaden och maten. Men han stötte ett ben och slutade på sjön på 1880-talet. Sedan kom han i kalkgruvan och slog benet så illa, att förvaltaren, patron Eriksson sydde ihop det och fick betyg av doktorn att det var bra gjort. 1895 blev Karl Andersson kalkförman. (Hjärmbildning 1940)